

УДК 664:65.016(477.87)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЗАКАРПАТТЯ

Газуда М.В.

У статті досліджуються особливості функціонування підприємств харчової промисловості регіону за період 1996-2005 рр. Розкриваються основні напрямки подальшого нарощування виробництва основних видів сільськогосподарської продукції та харчових продуктів і напоїв в контексті сталого розвитку агропромислового виробництва.

Кількість бібліографічних посилань -11; мова - українська.

Ключові слова: харчова промисловість, види економічної діяльності, реалізація продукції, рекомендовані норми споживання, фактичне споживання, сценарії економічного розвитку, агропромисловий комплекс.

ВСТУП

Відтворення і прискорений розвиток харчової промисловості є важливою передумовою подолання кризових явищ в економіці країни і потребує застосування спрямованої на це науково-обґрунтованої концепції розвитку на довгострокову перспективу, яка повинна передбачати формування інвестиційної, інноваційної, фінансово-кредитної, податкової та цінової політики, через сучасну недосконалість яких харчова промисловість України, в тому числі Закарпатської області, як за наявними виробничими потужностями, їх фізичним, технічним і технологічним станом, так і за рівнем розвитку

інфраструктури суттєво відстає від обсягів виробництва власних сировинних ресурсів для випуску продукції харчування, а також від рівня розвитку аналогічної галузі в економічно розвинених країнах.

Масштабність, комплексність і взаємозалежність проблем, що негативно впливають на розвиток агропромислового комплексу, зокрема, харчової промисловості в нових умовах, диктує необхідність виділення серед них центральної ланки і зосередження на ній підвищеної уваги. Особливою гостроти набула проблема відтворення основних виробничих фондів харчової промисловості, через забезпечення успішного вирішення якої розглядаються проблеми видів економічної діяльності провідної галузі економіки України. Враховуючи, що продовольча безпека держави, створення реальних умов для збільшення обсягів виробництва і експорту сільськогосподарської продукції і продуктів

Газуда Михайло Васильович, старший викладач кафедри економіки, менеджменту і маркетингу, e-mail: lesya@uzh.ukrtel.net

харчування, забезпечення можливостей виходу суб'єктів господарювання АПК на міжнародний, в тому числі європейський агропродовольчий ринок залежить не тільки від науково-обґрунтованого і цілеспрямованого реформування виробничих та економічних відносин на селі, але й від нормального, своєчасного та якісного ресурсозабезпечення, наявності технічно досконалого, технологічно збалансованого й екологічно безпечного виробничо-ресурсного потенціалу, раціонального його використання в аграрних і агропромислових підприємствах різних форм власності і господарювання, в усіх галузях і сферах АПК.

Комплексному теоретично-практичному дослідженню питань розвитку харчової промисловості та ефективного використання ресурсного потенціалу АПК присвятили свої праці українські вчені – Боршевський П.П., Дейнеко Л.В., Крисанов Д.Ф., Мікловда В.П., Пильник Л., Пітюлич М.І., Саблук П.Т., Сватков Л., Трегобчук В.М. [1], [2], [4], [5]; [6], [7], [8], [11]. Проте незважаючи на наявність у багатьох вітчизняних і зарубіжних наукових роботах, присвячених даній проблемі на сьогодні практично не вирішеними залишаються відсутність глибокого аналізу можливостей практичного застосування відповідної наукової бази щодо перспективних напрямків розвитку харчової промисловості як на державному, так і регіональному

рівнях. Зазначені обставини об'єктивно зумовлюють потребу розробки й реалізації ефективної стратегії розвитку основних видів економічної діяльності харчової промисловості.

Метою даної статті є дослідження проблем виробництва харчових продуктів у трансформаційний період та формування перспективних напрямків розвитку основних видів економічної діяльності харчової промисловості.

Методологією досліджень є аналіз праць вітчизняних науковців з проблем діяльності підприємств харчової промисловості. З метою висвітлення даної проблеми та результатів здійсненого дослідження структура статті побудована таким чином: в першому розділі досліджуються особливості відтворення і розвитку харчової промисловості у 1996-2005 рр., у другому – перспективи розвитку основних видів економічної діяльності виробництва харчових продуктів, напоїв.

1 ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

В Закарпатській області відтворення і прискорений розвиток харчової промисловості розпочався з 1997 р., про що зокрема засвідчує нижче наведена таблиця.

Таблиця 1 Основні показники діяльності харчової промисловості Закарпатської області у 1996-2000 рр.*

Показники діяльності	Роки					2000 р. в % до:	
	1996	1997	1998	1999	2000	1996	1999
Кількість підприємств та виробництв:							
промислових підприємств	223	429	425	462	369	165,5	79,7
малих підприємств	73	104	86	89	91	124,7	102,2
підсобних виробництв	58	126	141	187	110	189,6	58,8
Обсяг продукції у діючих цінах, млн. грн.							
промислових підприємств	92	199	198	186	168	182,6	90,3
малих підприємств	124,9	132,5	134,9	161,3	184,5	147,7	114,4
підсобних виробництв	105,7	107,2	105,7	129,2	152,2	144,0	117,8
Промислово-виробничі основні фонди на кінець року, млн. грн.	9,6	9,9	11,6	14,4	13,8	143,7	95,8
Середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу (ПВП), тис. осіб	9,6	15,4	17,6	17,7	18,5	192,7	104,5
Середньомісячна зарплата 1 працівника ПВП, грн.	234,3	247,0	249,3	243,5	227,9	97,3	93,6
Питома частка збиткових промислових підприємств, %	10,7	10,9	10,3	9,6	8,3	77,6	86,5
	107,10	116,22	117,37	138,18	165,61	154,6	119,8
	34,4	49,1	59,8	59,1	66,3	x	x

*Розраховано за джерелом: Промисловість Закарпаття'2000. Статистичний збірник. Ужгород, 2001. – 47с.

Оскільки, у своїх дослідженнях ми зосереджуємо увагу на аналізі процесів відтворення і розвитку діяльності харчової промисловості, то з табл. 1 видно, *по-перше*, що обсяг продукції підприємств даного виду економічної діяльності у 2000 р. в порівнянні з 1996 р. зріс на 47,7%, а в 1997 р. проти 1996 р. на 6,1%.

По-друге, за аналізований період (2000 р. до 1996 р.) кількість підприємств харчової

промисловості збільшилась на 65,5%, а по відношенню до 1999 р. зменшилась на 20,3%.

По-третьє, починаючи з 1999 р. зменшується питома частка промислово-виробничих основних фондів та середньорічної чисельності промислово-виробничого персоналу.

По-четверте, зросла частка збиткових підприємств. Якщо у 1996 р. таких підприємств було 34,4%, то у 2000 р. – 66,3%.

З наведеної таблиці простежується, що у переробній промисловості в аналізованому періоді функціонували, крім середніх підприємств, також малі та підсобні виробництва. Найвищі темпи зростання виробництва продукції в аналізованому періоді характерні для підсобних виробництв (у 2000 р. в порівнянні з 1996 р.), випуск якої зріс на 92,7%, в

той час як на малих підприємствах на – 43,7, а на промислових – на 44,0%.

Аналогічна тенденція характерна і для послідовних років. Проте, починаючи з 2001 р. статистика подає дані щодо обсягів реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності, а тому дослідження проводяться стосовно цього показника (табл. 2).

Таблиця 2 Обсяги реалізованої промислової продукції та середньорічна кількість працівників в переробній та харчовій промисловості Закарпатської області*

	Роки				2005 р. в % до:	
	2001	2003	2004	2005	2001	2004
Кількість підприємств переробної промисловості	1530	1512	1774	1778	116,2	100,2
<i>в тому числі:</i>						
харчова	318	294	334	345	108,5	103,3
харчова в % до переробної промисловості	20,8	19,4	18,8	19,4	x	x
Обсяги реалізованої продукції в переробній промисловості, тис. грн.	861919,6	1657663,8	2390210,4	2722025,0	315,8	113,9
<i>в тому числі:</i>						
харчова	233295,3	360334,1	432212,2	541897,2	232,3	125,4
харчова в % до переробної промисловості	27,1	21,7	18,1	19,9	x	x
Середньорічна кількість працівників в переробній промисловості, осіб**	61551	38210	39641	41638	67,6	105,0
<i>в тому числі:</i>						
харчова	7392	6045	5957	6102	82,5	102,4
харчова в % до переробної промисловості	12,0	15,8	15,0	14,6	x	x

* Розраховано за джерелом: Статистичний щорічник Закарпаття за 2005 рік/Головне управління статистики у Закарпатській області. – Ужгород, 2006. – С.149, 151, 419.

** у таблиці наведені дані не враховують найманих працівників статистично малих підприємств та зайнятих у громадян-підприємств.

Наведена таблиця підтверджує висновки попередньої стосовно аналізу харчової промисловості:

- у 2005 р. у порівнянні з 2001 р. обсяги реалізованої продукції зросли більш ніж у 2,32 рази, а в переробній у 3,16. У 2005 р. по відношенню до 2004 р. зростання обсягів реалізованої продукції у харчовій промисловості склало 25,4%, в той час як в обробній тільки 13,9%;

- продовжувалась тенденція щодо зменшення середньорічної кількості працівників до 2004 р., а в 2005 р. кількість їх зросла на 2,4%;

- займає значну питому частку щодо обсягів реалізованої продукції по відношенню до обробної промисловості, і в 2001-2003рр. склала 21,7%, а в 2005 р. – 19,9%.

Однак, харчова промисловість Закарпатської області за наявними виробничими потужностями, їх фізичним, технічним і технологічним станом, так і за рівнем розвитку інфраструктури суттєво відстає від обсягів виробництва сільськогосподарської продукції для випуску продуктів харчування, що зокрема, підтверджують дослідження.

Концептуальні положення розвитку галузі повинні обов'язково передбачати подальше покращення розміщення продуктивних сил даного розділу, комплексного розвитку і спеціалізації господарств економічних районів і областей України основними напрямками якого повинні стати [1, с. 337]:

- поглиблення спеціалізації окремих економічних районів і областей на розвитку тих галузей і виробництв харчової промисловості, для яких є необхідні умови щодо створення ефективної сировинної бази та відповідних їй підприємств;

- доведення рівня розвитку ряду галузей харчової промисловості в економічних районах і областях до масштабів, які б забезпечували їх потреби у відповідних харчових продуктах;

- оптимізація темпів зростання і розмірів підприємств харчової промисловості в економічних районах і областях у відповідності з вимогами ринкової економіки, новітніми досягненнями науки, техніки, технології виробництва і прогресивного досвіду;

- на регіональному рівні стратегія повинна передбачати стабілізацію, відновлення і прискорення розвитку галузі на базі максимального використання

наєвних ресурсів і передумов, використання переваг міжрегіонального територіального поділу праці;

- реалізація концепції розвитку харчової промисловості повинна обов'язково передбачати механізми регулювання територіального розвитку галузі, оскільки стихійні ринкові відносини в регіональній сфері, як свідчить світовий досвід, не можуть забезпечити позитивного результату.

Харчова промисловість і перероблення сільськогосподарської продукції найбільш вагома багатогалузева галузь, питома вага якої сьогодні у

загально обласному промисловому виробництві складає біля 16,0%. Вона об'єднує 13 окремих підгалузей на яких працює 6000 чоловік [2, с.14].

Спад виробництва окремих видів продуктів харчування у Закарпатській області тривав до 1996 р., а з 1997 р. намітилась тенденція до зростання (у грошовому виразі), однак це позначилось, у незначній мірі на споживанні основних харчових продуктів, напоїв (табл. 3).

Таблиця 3 Споживання основних харчових продуктів в Україні, в т.ч. Закарпатті* (на одну особу, кг)

Продукти харчування	Фактичне споживання			Рекомендовані норми**	Норми мінім. споживчого кошика**	2005 р. у % до:			
	Роки					1990	2000	Рекомендованої норми	Мінімального споживчого кошика
	1990	2000	2005						
М'ясо та м'ясопродукти									
Україна	68	33	39	83	45,4	57,3	118,2	47,0	85,9
Закарпаття	47	38	35			74,5	92,1	42,2	77,1
Риба і рибопродукти									
Україна	17,5	8,4	14,4	20	14,1	82,3	171,4	72,0	102,1
Закарпаття	7,5	5,0	9,3			124,0	186,0	46,5	66,0
Молоко та молочні продукти									
Україна	373	199	226	395	353,3	60,6	113,6	57,2	63,9
Закарпаття	323	242	259			80,2	107,0	65,6	73,3
Яйця, штук									
Україна	272	166	238	291	246,2	87,5	143,4	81,8	97,0
Закарпаття	255	191	241			94,5	126,2	82,8	98,0
Хлібні продукти									
Україна	141	125	124	101	94,8	87,9	99,2	122,8	130,8
Закарпаття	188	151	144			76,6	95,4	142,6	151,9
Картопля									
Україна	131	135	136	124	90,1	103,8	100,7	109,7	150,9
Закарпаття	119	165	180			151,3	109,1	145,2	199,8
Овочі та баштанні культури									
Україна	102	102	120	161	106,7	117,6	117,6	74,5	112,5
Закарпаття	85	68	103			121,2	151,4	64,0	96,5
Плоди, ягоди, виноград									
Україна	47	29	37	90	61,3	78,7	127,6	41,1	60,4
Закарпаття	95	55	33			34,7	60,0	36,7	53,8
Цукор									
Україна	50,0	36,8	38,1	38	26,8	76,2	103,5	100,3	142,2
Закарпаття	40,9	39,1	34,6			84,6	88,5	91,0	129,1
Олія									
Україна	11,6	9,4	13,5	13,4	7,1	116,4	143,6	100,7	190,1
Закарпаття	13,8	8,4	10,6			76,8	126,2	79,1	149,3

* Розраховано за джерелами: Сільське господарство України. Статистичний збірник 2005/ Державний комітет статистики України. Київ. 2006, - с.306-315

**Норми споживання розроблені НДІ гігієни харчування України на період 2000-2010 рр. та умов соціально-економічної кризи (норми мінімального споживчого кошика)

Дослідження, які наведені у вищенаведеній таблиці, засвідчують, що у 1990 р. в Україні фактичне споживання перевершило рекомендовані норми з

хліба, картоплі, цукру, а на Закарпатті, крім названих видів продукції, ще й по олії. Відмітимо, що на Закарпатті виробництво зернових культур в

розрахунку на одного мешканця менше від середньонаціонального майже у 4 рази. Це ж саме стосується і виробництва олії.

Як в Україні, так і на Закарпатті фактичне споживання перевершило норми мінімального споживчого кошика 1990 р. щодо м'яса та м'ясопродуктів, яєць, картоплі. На Закарпатті цей показник перевершено щодо споживання плодів, ягід і винограду. У 2005 р. в порівнянні з 1990 р. у Закарпатській області зросло споживання риби і рибобпродуктів, картоплі, овочів та баштанних культур, а в Україні – картоплі, овочів та баштанних культур та олії. Однак, із 10-ти аналізованих продуктів харчування фактичне споживання перевершило рекомендовані норми в Україні тільки з хліба, картоплі та олії, а на Закарпатті тільки з перших двох видів харчових продуктів. Фактичне споживання в аналізованому році в області не відповідає нормам мінімального споживчого кошика по 5-ти видах продуктів харчування (м'ясо та м'ясопродукти, риба і рибобпродукти, молоко та молочні продукти, яйця, плоди, ягоди і виноград, а в Україні тільки по 2-х (риба і рибобпродукти, плоди, ягоди і виноград).

2 СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Реалізація сценаріїв економічного розвитку з виробництва основних видів сільськогосподарської продукції та досягнення відповідних обсягів з випуску продуктів харчування і наближення з цього показника до країн останньої хвилі членства в ЄС, дозволить вже в 2015 р., в умовах Закарпатської області, вийти або наблизитись до рекомендованих норм споживання основних видів харчових продуктів, напоїв.

Метою стратегії харчової промисловості є: створення умов для нарощування обсягів виробництва продовольчої продукції, максимального забезпечення виробництва в асортименті з наявної в області сировинної бази, ефективного використання природних ресурсів мінеральної води, продукції побічного користування лісу та покладів кам'яної солі.

Основні напрямки розвитку виробництва м'яса та м'ясних продуктів, перероблення молока та виробництва сиру також аргументовано відображені в стратегії сталого розвитку АПК області до 2015 рр.

У виробництві рибних продуктів особливо проявляється негативна тенденція щодо їх споживання. Зокрема, споживання рибних продуктів до мінімально споживчого кошика у 2005 р. склало 66,0%, а до рекомендованої норми 46,5%.

Основні напрямки розвитку цього виду економічної діяльності до 2016-2020 рр. наступні: розширення бази рибного господарства за рахунок колишніх трьох рибогосподарств області та створення нових господарств з розведення і вирощування рідкісних видів риб, передусім, форелі й харіуса, в

екологічно чистих потоках і річках гірської та передгірної природно-економічних зон.

Цей підклас (15.20.0 КВЕД) „Виробництво рибних продуктів” не тільки спроможний надолужити відставання у рекомендованих нормах споживання, але має значний резерв для їх експорту в країни зарубіжжя та насичення внутрішнього ринку в степових, центральних та південних регіонах України.

Через невелику кількість зерна власного виробництва випуск продукції борошномельно-круп'яної промисловості (підклас 15.61.0), як реально оцінюють спеціалісти Головного управління агропромислового розвитку облдержадміністрації, не можна назвати пріоритетним в області. Проблемними питаннями вказаного виду економічної діяльності є: хлібоприймальні та зернопереробні підприємства переробляють зерно в незначній кількості, основне виробництво зосереджено в приватних структурах, що дає їм змогу впливати на цінову ситуацію на ринку зерна та борошна; значні коливання цін на вказану продукцію викликані неефективністю державного регулювання ціни на зерно, борошно і, відповідно, хлібобулочні вироби; недостатній облік виробництва борошномельних підприємств.

Основні напрямки розвитку виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості до 2016-2020 рр.:

- оновлення обладнання борошномельних підприємств для покращення якості та виходу кінцевої продукції;
- вдосконалення обліку продукції, виробленої борошномельними підприємствами;
- посилення державної підтримки для розвитку матеріально-технічної бази, виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості

В умовах Закарпатської області, є достатня база для збільшення виробництва готових кормів для домашніх тварин (підклас 15.72.0) на основі добавок хвойно-вітамінної муки від рубок головного і проміжного лісокористування, а також покладів цеоліту Сокирницького родовища. Родовище цеолітів у Закарпатській області є найкрупнішим в Європі. Цей мінерал містить більш як 20 мікроелементів, важливих не тільки для підвищення якості ґрунтів, але і цінною мінеральною домішкою в раціон домашньої худоби та птиці. Дослідження закарпатських науковців Мазура Г. та Цейтлін М. засвідчили, що при їх застосуванні урожайність помідорів підвищується на 50-100%, картоплі – 25-40% і кукурудзи – на 10-15% [3].

Впровадження високоефективних технологій вирощування сільськогосподарських культур із застосуванням цеоліту збільшує базу для розширеного відтворення виробництва харчових продуктів, напоїв.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку перероблення та консервування овочів та фруктів, а також фруктових та овочевих соків полягають в наступному: враховуючи, що виробництво зазначеної продукції сконцентроване в декількох крупних підприємствах, однак сировинний потенціал області є значний для розширення її виробництва і доведення

до рекомендованих нормативів споживання; при значній кількості дикорослих плодів, ягід та грибів, консервування та виробництво харчових продуктів розвинуто ще недостатньо.

Більшість консервних заводів, які мають збережену матеріально-технічну базу простоюють, а екологічно чиста сировина не використовується для виробництва продукції дитячого харчування; досвід переробних підприємств Словаччини, Польщі засвідчує, що сировинна база продукції недеревного рослинного походження лісу має конкурентні переваги з її реалізації в країнах ЄС.

Основні напрямки розвитку перероблення та консервування овочів і фруктів, виробництва фруктових та овочевих соків, а також виробництва виноградних вин аргументовано відображені в стратегії сталого розвитку АПК області до 2015 р.

Основними напрямками розвитку підприємств по використанню наявних ресурсів мінеральних вод є: покращення використання наявних родовищ; вдосконалення технології розливу; перехід на розлив у склотару. Заслугує на увагу виробництво безалкогольних напоїв, в тому числі на основі слабомінералізованих вод. Це ж стосується і виробництва фруктових напоїв та квасу, в тому числі з продукції недеревного рослинного походження лісу.

По Солотвинському солеруднику проблемним питанням є низький рівень державної підтримки соледобувного підприємства. По даному виду економічної діяльності необхідно реалізувати стратегічні інвестиційні проекти для будівництва солевиварочного заводу на ДП „Солотвинський солерудник” потужністю 100 тис. тонн в рік, оскільки щорічно в р. Тиса скидається велика кількість відкачуваної із шахт ропи, переробка якої дасть можливість виробляти відмічену кількість високоякісної солі. Окупність такого підприємства буде забезпечено на протязі семи років. Будівництво нової алергологічної лікарні на базі шахти Солотвинського солерудника позитивно сприятиме в оздоровленні хворих на астму.

У виробництві пива (підклас 15.96.0) необхідно забезпечити освоєння потужностей Мукачівського пивоварного заводу, що позитивно вплине на економіку області, зокрема щодо поповнення її бюджетних надходжень. На підприємстві налагоджено виробництво високоякісного солоду (підклас 15.97.0) в експортному варіанті, партнерами в отриманні якого, стали пивоварні підприємства Словаччини, Угорщини, Бельгії, Румунії, Молдавії, Росії та України.

На нашу думку, перспективи розвитку має і виробництво чаю, крім кави (підклас 15.86.0), оскільки гірські та передгірні райони багаті на рідкісні види природної рослинної продукції для виготовлення та роздрібного продажу лікарського чаю виготовленого з шипшини, малини, чорниці та іншої високогірної екологічно чистої рослинності.

Вважаємо, що в області необхідно відродити виробництво тютюнових виробів (підклас 16.00.0), зокрема, ферментацію тютюну, в тому числі виробництво гомогенізованого і відновленого тютюну на базі колишнього Берегівського ферментаційного

заводу. Враховуючи, що таке виробництво є прибутковим видом економічної діяльності, доцільно частину фермерських господарств низинної природно-економічної зони спеціалізувати на вирощуванні тютюну.

Можливість агропромислового комплексу поширюються і на підсекцію DB – „Текстильне виробництво”; „Виробництво одягу, хутра та виробів з хутра”. Зокрема, це стосується виробництва одягу зі шкіри (підклас 18.10.0); виробництва хутра та виробів з хутра (підклас 18.30.0) та виробництва взуття (підклас 19.30.0). Такі виробництва викликані мультиплікаційним впливом тваринництва, в тому числі вівчарства.

Отже, АПК має безпосереднє відношення до окремих видів діяльності відміченої підсекції DB і забезпечує додаткове зростання валової доданої вартості за рахунок відмічених видів економічної діяльності.

Недосконалість ринкового механізму, недоліки в цінній та аграрній політиці призвели до втрати підприємствами АПК платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку та устаткування. Знизився коефіцієнт оновлення матеріальної бази АПК, що призвело до її морального старіння та фізичного зношення, зменшення кількісного її складу. Мета технічної політики в АПК всебічно обґрунтована в стратегії розвитку АПК області до 2015 р.

Реалізація технічної політики на державному та регіональному рівнях здійснюватиметься шляхом: підтримання в робочому стані наявного машинно-тракторного парку та обладнання; впровадження нової техніки та енергозберігаючих технологій; освоєння ринку сільськогосподарської техніки, устаткування та відповідних матеріально-технічних ресурсів; проведення модернізації та відновлювального ремонту техніки; поступової заміни застарілих технічних засобів технікою нового покоління; сприяння формуванню матеріальної бази кооперативних МТС, які створюватимуться для особистих селянських та фермерських господарств, через державний лізинговий фонд та інші джерела; розвитку і впровадження нових форм використання сільськогосподарської техніки і технічного сервісу та інше.

ВИСНОВКИ

Харчова промисловість і перероблення сільськогосподарської продукції є пріоритетною і багатогранною галуззю, оскільки вона об'єднує 13 окремих видів економічної діяльності в яких працює понад 6,0 тис. чол. Дослідження підтверджують, що реалізація сценаріїв економічного розвитку з виробництва основних видів сільськогосподарської продукції та досягнення відповідних обсягів з випуску продуктів харчування і наближення з цього показника до країн останньої хвилі членства в ЄС, дозволить вже в 2015 р., в умовах Закарпатської області, вийти або наблизитись до рекомендованих норм споживання основних видів харчових продуктів, напоїв.

Подальші дослідження доцільно проводити у контексті пошуку шляхів зростання обсягів і номенклатури виробництва харчових продуктів і напоїв в розрізі природноекономічних зон та використання специфіки і екологічного феномену області щодо нарощування виробництва екологічно чистої продукції, в тому числі й за рахунок продукції побічного користування лісу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борщевський П.П. Доктринальні засади розвитку харчової промисловості України на тривалу перспективу/Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі. – К.: ІАЕУААН, 2002. – 730с.
2. Дейнеко Л.В., Цимбалюк А.В. Ефективність розвитку харчової промисловості в регіоні. – Ірпінь: УФЕІ, 1998. – 284с.
3. Кошинський О. Закарпатські цеоліти можуть виручити мало не пів світу/ „Новини Закарпаття”, 23 травня 1998 р.
4. Крисанов Д.Ф. Економіко-екологічні проблеми харчової промисловості України/ відп. редактор акад. УААН В.М.Трегобчук – Київ: Ін-т економіки НАН України, 2002. – 247с.
5. Мікловда В.П., Пітюлич М.І. Область еколого-економічного розвитку. Ужгород, 1999. – 66с.
6. Пильник Л. Наукове забезпечення і конкурентоспроможність харчової продукції// Харчова і переробна промисловість. – 2000. - № 5/6.
7. Саблук П.Т. Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі/Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі. – К.: ІАЕУААН, 2002. – 730с.
8. Сватков Л. Пріоритетна галузь економіки//Харчова і переробна промисловість. – 1999. - № 5/6.
9. Сільське господарство України. Статистичний збірник 2005/Державний комітет статистики України. Київ. 2006, - 366 с.
10. Стратегія сталого розвитку агропромислового комплексу до 2015 року/Головне управління агропромислового розвитку Закарпатської обласної державної адміністрації. 2006. – 19с.
11. Трегобчук В.М. Екологічні пріоритети пореформеного розвитку АПК України/Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі. – К.: ІАЕУААН, 2002. – 730с.